

ABC Vad är det?

Förskollärares syn på – och roll i
små barns intresse för skriftspråket

Karin Gustafsson

2011

Examensarbete, Grundnivå (yrkesexamen), 15 hp
Didaktik
Läroprogrammet

Handledare: Elisabeth Björklund och Fredrik Lindstrand
Examinator: Elisabeth Björklund

Gustafsson, Karin (2011). *ABC Vad är det? Förskollärares syn på och roll i små barns intresse för skriftspråket*. Examensarbete i didaktik. Lärarprogrammet. Akademin för utbildning och ekonomi. Högskolan i Gävle.

Sammanfattning

Syftet med studien var att undersöka vilken uppfattning några yrkesverksamma förskollärare hade om hur de själva arbetade mot förskolans läroplans strävansmål rörande barns begynnande läsande och skrivande. Studien har också gjorts med anledning av den politiska satsningen på att kompetensutveckla förskollärare med förskolelyftets kurs *Barns litteracitet och matematiska gestaltande*. Sex förskollärare i södra Norrland har intervjuats om deras interaktion med förskolebarnen. Av dem har tre läst kursen *Barns litteracitet och matematiska gestaltande*, och tre har inte läst kursen. Detta gjordes för att se om det går att avläsa någon skillnad mellan grupperna i föreställningen om förskollärares roll i barns intresse för skriftspråket. Ett stort engagemang genomsyrar förskollärarnas berättelser om vad de gör för att bemöta och utmana barnens begynnande intresse för ”ABC”. Resultatet visade att förskollärarna planerar och formar en stimulerande pedagogisk miljö med hjälp av texter och logotyper, för att möjliggöra ett växande litteracitetsintresse. Förskollärarna i studien inspirerade till litteracitetserövrande aktiviteter som kommunikativa lekar och uppmuntrade aktivt deltagande i högläsning och i dialog med andra framför datorn och i den övriga textmiljön. Rim, ramsor och sånger är traditionella aktiviteter som förskollärarna använde för att underlätta för barns språkliga erövranden. Genom dessa aktiviteter tränades förmågan att skilja på bokstävers ljud och former, och gav möjligheter till ett lekande erövrande av litteracitet. Barnens reflektioner av dokumenterade egna teckningar gav mening åt vidare texterövrande. En liten skillnad mellan grupperna märktes genom att de tyckte sig kunna förklara matematiska ord bättre för barnen på deras nivå av förståelse efter utbildningen.

Nyckelord: Environmental print, Förskolan, Förskolebarn, Kommunikation, Litteracitet, Läsutveckling, Narrative competence, Rollekar, Skrivutveckling.

Innehåll

Inledning.....	1
Syfte.....	3
Bakgrund	4
Metod.....	112
Resultat.....	166
Analys.....	233
Diskussion	266
Referenser.....	324
Bilaga 1.....	366
Bilaga 2.....	37

Inledning

Det intresse som inledde denna studie var en nyfikenhet på hur olika små barns lärande av läsning och skrivning ser ut. Barns erövrande av skriftspråket är en spännande läroprocess. När en del små barn upptäcker bokstäver och symboler i omgivningen och dess kommunikativa betydelse, förstår de att de själva kan tyda och skriva symbolerna som ett sätt att kommunicera. Denna förståelse är grunden till barns intresse för litteracitet¹ och förskolan kan vara en god start för barn att börja erövra skriftspråket. Där kan förskolläraren och dennes kompetens bidra till att möta barns litteracitetsintresse i förskolans pedagogiska miljö. I början av förskolläroarbete hittade jag amerikanska vetenskapliga rapporter om små barns utveckling av läsning, skrivning och matematik. Det var bland annat Lazarus och Ortega (2007), som forskat i socioekonomiskt svaga delar av det amerikanska samhället. Rapporten visar att de som fick undervisning i språk och matematik som små barn fick bättre resultat i läsförberedande tester, än de som inte deltagit i undervisningsprogrammet. Deras kunskapsutveckling var bredare ända in i det vuxna livet. Även Gustafsson och Mellgrens studie (2005) inspirerade mig, särskilt med studien om pojken Leonardo och hans möte med skriftspråket i skolan. Han förstod inte vilken nytta han hade av läsning och skrivning, bara att det var viktigt. I slutet av årskurs ett var han fortfarande i ett begynnande skrivstadium. Leonardo ville lära sig, men kunde inte själv. Han hade inte förstått den alfabetiska koden, och ritade därför sina meddelanden i bilder när han fick skrivuppgifter. Han visste inte att bokstäverna har egna ljud, så därför skrev han vilka bokstäver som helst, som han lärt sig i skolan. Leonardos lärare behövde möta hans frågor, vilket läraren inte gjorde. Därför uppstod ett glapp mellan Leonardos litteracitetskunskap och undervisningen. Enligt en intervju som Mellgren och Gustafsson gjort utgick läraren ifrån att barnet behövde mogna innan han kunde lära sig något mer. I förskolan kan alla barn ta del av den skriftspråkliga kulturen parallellt med det talade språket och i skolförberedande syfte kan det vara en fördel för barn som Leonardo. Liberg (2006) och Lundberg (2009) framhäver språkövningar i tal och skrift i förskolan som grund för barns erövrande av läsning och skrivning. Mitt intresse ligger därför i att

¹ Litteracitetsbegreppet Se nedan (Björklund, 2008).

studera vad förskollärarna gör och kan göra för att underlätta för barnen att bli läsande och skrivande personer. För att få svar på frågan hur förskollärarna själva arbetar mot läroplanens strävansmål inom litteracitet, ska jag därför genomföra en intervjustudie av yrkesverksamma förskollärare.

Definition av ordet litteracitet

Litteracitet har inte samma betydelse som det engelska begreppet 'literacy', utan det är ett vidare begrepp för små barns utveckling av språk, läsning och skrivning.

Björklund (2008) förklarar att i den bredare, svenska betydelsen av litteracitet inkluderas bilder, tecken, text, berättande, sång och kommunikativa verktyg (t ex datorer) som redskap för litteracitet. Tillsammans med det kan en koppling till litteracitet också finnas i gester och kroppsspråk. Litteracitet uppstår och pågår i barns sociala sammanhang och inte främst i ett formellt lärande. I det utvidgade begreppet för litteracitet finns även plats för de yngsta barnens erövrande av kunskaper om det svenska språket i samspel med andra barn eller vuxna.

Förskolelyftet

Förskolelyftet är en fortbildning för personal i förskolan. 200 miljoner kronor har 2009 till 2011 årligen satsats i syfte att höja förskolepersonalens kompetens i Sverige.

Förskolans pedagogiska uppdrag har förändrats i läroplanen (lpo1998: 16) och gjorts tydligare (www.regeringen.se). *Barns litteracitet och matematiska gestaltande* är en kurs på högskolenivå, och är tänkt som kompetensutveckling för förskollärare och barnskötare som är verksamma i förskolan. Förskollärarna läste kursen i heltid under tio veckor och den handlar om vad litteracitet och matematik för små barn är. Syftet är att deltagarnas förskolor skulle få en utökad förståelse för små barns inledande matematik, läsning och skrivning för att lyfta förskolans verksamhetskvalité med. Med en ökad medvetenhet om barns lärande ämnas förskolans hela potential kunna vidgas.

Syfte

Syftet med studien är att undersöka för att försöka få syn på hur några förskollärare arbetar med- och hur de ser på barngruppens intresse för skriftspråket.

Syftet är också att undersöka om det finns skillnader i resonemanget mellan de förskollärare som läst förskolelyftet och tagit del av kunskapsområdet *Barns litteracitet och matematiska gestaltande*, och de som inte läst utbildningen.

Frågeställningar:

Hur ser de tillfrågade förskollärarna på sin roll i stödjandet av barnens läs- och skrivintresse?

Går det att finna skillnader på resonemang mellan de intervjuer som de förskollärare som läst förskolelyftets utbildning gett, och dem som inte deltagit i utbildningen? I så fall hur visar sig den?

Bakgrund

Bakgrunden till studien inleds med en redogörelse för den litteratur jag använt mig av i förstudien av forskningsområdet, samt beskrivs några vanligen förekommande aktiviteter som ger barn möjligheter till att utforska skriftspråket inom förskolans forum. Studien lägger fokus vid förskollärarens arbete, och därför förklaras också förskollärarens roll i bakgrunden.

Förskolan; en plats för kunskapsöverförande

Barnkonventionen erkänner barnets rätt till utbildning i paragraf 28 (Regeringskansliet, 2008). Att lära sig läsa och skriva är en grundläggande rättighet alla barn har, för att kunna tillgodogöra sig all skolundervisning från årskurs ett till universitet. Målen i grundskolans läroplan (Skolverket, 2011) lägger stor vikt vid undervisningen i svenska och visar att det är ett huvudämne grundskolan igenom. Många barn har nytta av ett tidigt utvecklat intresse för skriftspråkets kommunikativa förmåga. Det bästa är om de får verktygen för att lära sig skriftliga uttryck redan i förskolan. För några decennier sedan var det endast skolans uppgift att lära barn litteracitet. Nu finns förskolan som en allmän utbildning från det att barnen är små. De yngsta kan vara ett år gamla när de börjar i den svenska förskolan. Det är inte skolplikt förrän i grundskolans första klass, utan föräldrarna bestämmer om barnet ska vara i förskolan under dagarna. Förskolan har skolförberedande möjligheter, vars miljö bör ta tillvara på barns nyfikenhet och strävan till lärande (Skolverket, 1998). I den svenska förskolan används inte undervisningsprogram, som i USA, utan barn utmanas att på olika sätt erövra ny kunskap. Förskollärarna kan leda barn till att själva erövra ny förståelse för omvärlden. Det handlar följaktligen inte om undervisning i dess traditionella mening. I den verksamhetsförlagda utbildningen och i fältstudier i förskolor har jag sett att intresset för litteracitet ingår i de yngsta barnens vardag. Sagoböcker, sånger, bordspel och datorspel är lite av allt material som möter de små barnens kommunikativa intresse i förskolans pedagogiska miljö. Barnen sitter ofta och bläddrar i böcker med bilder och text. Ibland vill de att pedagogerna ska läsa för dem, och ibland vill de vara ensamma eller med kamraterna i sagornas värld. Många tycker om att spela på datorn, och bordspel är också populärt. Barnen har möjlighet att spela, läsa, rita, leka rollekar och sjunga sånger tillsammans med kamrater och förskollärare. Biblioteksbesök

förekommer regelbundet i många förskolor då lån av barnböcker görs. När de läser böcker, spelar bordsspel eller knappar på datorn, tyder och uttrycker de tecken och symboler muntligt och skriftligt. I alla dessa aktiviteter finns det möjligheter för barnen att upptäcka och utveckla språkets kommunikativa sidor, antingen i dialog med andra och ibland i tydande av texter och symboler.

När Avrin (2003), Hagtvet Eriksen (2004) och Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson (2003) diskuterar små barns läs- och skrivutveckling framhäver de grunden till lärandet. De hävdar att barn först behöver lära sig att nya kunskaper alltid erövrats av dem själva. Med utmaningar som lockar barnens nyfikenhet kan barnen erövra kunskaper och får de sedan reflektera över sina erövringar så kan de se att det är deras egna. Den nya kunskapen är en frukt av barnens egen strävan.

1998 års läroplan för förskolan säger att förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar intresse för texter och får förståelsen att använda dessa. Vidare ska förskollärarna stimulera och utmana barnen i deras språk- och kommunikationsutveckling (Skolverket, 2010).

Förskollärarens roll

I förskolläraryrket ingår studier om yngre barns läs- och skriverövande, men här studeras ämnet bredare, då jag ser det som en betydande del av förskollärarens roll. Barn i förskolan är beroende av en stimulerande pedagogisk miljö och förskolläraren är en del av den pedagogiska miljön. Läroplanen för förskolan (Skolverket, 1998) säger att förskolan ska sträva efter att alla barn utvecklar ett rikt talspråk och ordförråd, och förmågan till att berätta och ställa frågor. Vidare är det meningen att varje barn får intresse för skriftspråk, samt förståelsen för att använda sig av text och symboler. I förskolans läroplans revidering 2010 förtydligas förskollärarens ansvar att stimulera och utmana barnen i deras språk- och kommunikationsutveckling (Skolverket, 2010).

Längsjö och Nilsson (2005) framhäver att lärandet är målet i skolans verksamhet och en av förutsättningarna för att lära sig något är genom den skriftspråkliga kommunikationen. De menar att det barn som har intresse för skriftspråket också är driven att lära sig mer, särskilt det barnet lärt sig före skolstarten.

Likt dem talar också Liberg (2006) om intresse som drivkraft. Hon menar att barn har olika intressen under förskoletiden, och om barnet inte är intresserat av att läsa och skriva så stressar man det inte, utan väntar. I förskolan, liksom i skolan kan man genom att föra en dialog med barnet bygga upp en språklig förmåga som tillämpas i läsandet och skrivandet. Förskolläraren kan locka mindre intresserade barn att vara med i lässtunder med andra barn och även när man skriver i grupp, eller gör olika språklekar.

Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson (2003) menar att det finns goda möjligheter att låta barnen erövra en god skolförberedande kunskap i litteracitet i den variation av aktiviteter som den svenska förskolan har, i jämförelse med grundskolan. Förskolebarnen lär sig kunskaper om matematik, läsning och skrivning genom den breda variation av spel, lek- och laborationsmaterial som de använder sig av tillsammans med de andra barnen och pedagogerna. Men även de menar att det förutsätter att de är aktiva och intresserade.

Tydandet av symboler och text i omgivningen

Neumann, Hood, och Ford, (2011) framhäver betydelsen av text och symboler i barnens närmiljö, som grundläggande kunskaper för små barns erövrande av litteracitet. Nämda författare menar att text i närmiljön verkar ha större betydelse för de yngsta barnen som lär sig att tyda bokstäver, än för skolbarns läs- och skriverövrande. När små barn blir medvetna om att symbolerna i omgivningen har en läsbar innebörd, börjar de läsa vad det står, utan att det för den skull är rätt tolkning. När den ljudade tolkningen av bokstäverna saknas, använder sig barnet av visuell läsning av symboler och text, där färg och form har nyckelbetydelser. Barn kan utvinna mening av text i den omgivande miljön och vidga sina litteracitetskunskaper genom social interaktion med vuxna. I lärandemiljö där logotyper och tecken finns, (t ex en affär med matvaror) kan barn engageras i meningsfulla lekar. På det viset kan barn lära sig att skriva tecken representerar talat ord, menar Neumann m.fl. Texten i lekvänlig miljö används även för litteracitetserövrande på flera sätt och är bättre än isolerade bokstäver och ljud, eftersom text i lekmiljön ger mening åt den lärande erfarenheten. Neumann m.fl. sammanfattar litteraturstudiet med att text i omgivningen påverkar barn från födseln och är beroende av en normal visuell utveckling. Barn kan skilja på visuella symboler och färger i sin omgivning och efter en tid inneha en bank av miljötexter. Exempel på detta är identifiering av logotyper på mjölkpaket och restaurangkedjor. Barnet kan inte alltid

läsa logotypen korrekt, men förstår att den har en kommunikativ betydelse för människor, vilket leder det till interaktion med andra i närheten av barnet.

Leka sig in i skriftspråket

Längsjö och Nilsson (2005) menar att språkutvecklingen kommer ur samspelet mellan människor och därigenom utvecklas en skriftspråklighet. Förskolans möjligheter att främja språkutvecklingen med hjälp av lek framhävs. Här har förskolläraren rollen att stödja barnets nyfikenhet med nya kunskaper. Inte genom att rätta barnet, för risken är då att lekfullheten förloras. Genom att leka sig in i språket kan barnets frågor och nyfikenhet väckas. Förskolläraren hjälper barnet att finna nya sidor av språket och behöver därför goda kunskaper om läs- och skrivutveckling, menar de.

De Haan (2007) har observerat när små barn lekt egna rollekar och studerat dess koppling till litteracitetsutveckling. I de rollekar som hon studerade, visade barnen ett begynnande intresse för läsning och skrivning. Hon har kommit fram till att barn utvecklar språkliga förmågor genom den berättarkultur som skapas i lekaktiviteten. Studien visar paralleller mellan barns egna rollekar och litteracitet, då rolleken är språkutvecklande och underlättar för användandet av det skrivna språket. I nämnda lekobservation avslöjar barnen att de övar på berättandet när de argumenterar med varandra om sitt förslag till fortsättningen av leken. De observerade små pojkarna i De Haans studie har med hjälp av leken fått förståelse för att binda ihop ord till meningar. Det är till hjälp för att berätta en saga i dess helhet. Ibland kan barn leka utifrån en saga de har hört om exempelvis om en picknickutflykt och sedan ändra hela händelseförloppet till en jaktsaga. Leken slutar oftast när barnen ska göra något annat och berättelsen får sällan ett riktigt slut, men i leken övar de på det egna berättandet, menar de Haan. Förskollärarens roll kan variera från att starta leken eller vara en aktiv deltagare, beroende av barnens ålder och av barnens rollspelskompetens, till att vara en som i förbifarten utmanar barnen att reflektera över lekens logik. Förskolläraren kan hjälpa till med att skapa en god lekmiljö, eller engagera sig i att knyta an till egna berättelser, monologer, i gruppssamlingar med barnen och skapa en berättarkultur som en god tillgång för reflektioner och frågor. Barnens eget språk är i fokus, och de kan lära sig använda det för att uttrycka sig i enighet med deras eget behov av berättande och rollspel. Detta kan medföra en förståelse för användningen av att kunna läsa och skriva, menar De Haan.

Van Oers (2007) framhäver också lekens betydelse i barns literacitetserövande. Barn som deltar i lekande aktiviteter använder språket som ett meningsfullt kommunikativt redskap. Allt språkligt lärande finns därför inom den tematiska leken, eftersom barnen begriper det. Ett exempel är i leken ”resebyrån” där barnen talar i telefon, skriver biljetter och gör skriftlig reklam. Han menar att allt läsande och skrivande är kommunikativa handlingar. I denna lek brukas talat och skrivet språk. Lärarna är delaktiga i barnens lekar genom att ställa naturliga frågor och hjälper dem att skriva ner deras meddelanden. Här föregår skrivandet läsandet. Van Oers berättar att de upptäckte den lekfulla ordinläringen, som resulterade i en vidare och djupare ordkunskap. Det visade sig senare, att barnen ofta använde orden i andra situationer än inom leken.

Andersson (2000) stöder också det lekande lärandet och anser att barn ska få möjlighet att skriva efter egen förmåga, vilket kan innebära att en del ritar, skriver tecken, bokstäver, och andra skriver mer regelrätt. Barns spontana skrivutveckling kan bli hämmad om de möts av lärare som har krav på att de ska skriva korrekt. Barns spontana skrivning kan avslöja dess skrivutveckling för lärare som är observanta. Om skrivningen ger uttryck för kommunikation, om barnet behöver stöd i den kroppsliga utvecklingen, eller känner till rätt läsriktning.

Fonologisk uppmärksamhet

Gustafsson och Mellgren (2005) framhäver alfabetets fonemiska betydelse, som innebär att bokstäverna är symboler för ljud. Varje bokstav i alfabetet har ett ljud, och när bokstäverna ljudas tränas den fonologiska uppmärksamheten. Där är det talade språket länken mellan verkligheten och skriften. Alla bokstäver står för ljud i det talade språket. När barnet lärt sig den fonologiska principen har det en förståelse för att bokstäverna kan uttrycka tankar i skrift, precis som när man talar. Det har en avgörande betydelse för barns språkutveckling.

Även forskare som Lundberg (2009) ser skriftspråkets ljudsystem som en viktig del av barns begynnande läsande och skrivande. Både skriftspråkets kommunikativa idé och fonetiseringsprincipen hade stor betydelse för framgången i hans studie. I Bornholmsprojektet fick en sexårsklass öva på fonem till skillnad från en klass i Jylland som var jämförelsegrupp. Resultatet blev att Bornholmsbarnen hade lättare för att börja läsa och skriva än Jyllandsbarnen. Lundbergs forskning visar även resultat på att läs-

och skrivsvårigheter kan undvikas genom att förskolebarnen får en större språklig medvetenhet. Det som här menas med en större språklig medvetenhet är att ha en förmåga att reflektera över det egna språket. Det betyder även att kunna uppmärksamma enskilda fonem, ord och stavelser.

Högläsning

Bjar och Liberg (2003) berättar om sina studier av samtalsläsning där läsaren rör sig framåt och bakåt i texten. Förskolläraren frågar då barnet vad som just hänt i sagan eller vad som kanske kommer att hända. Barnet kopplar då bokens bilder och händelser till sina egna erfarenheter och kan lättare ta till sig språket för att själv kunna uttrycka sig bättre med det. Forskarna visar att det är bättre för läs- och skrivutvecklingen än för dem som inte får den här aktiva rörelsen från boken till medläsaren. Barn som får höra sagor ur böcker som de tycker om, visar ofta sitt intresse för boken genom att själv berätta och läsa ur den genom att titta på bilderna och berätta ur minnet om sagan. Författarna går vidare med att påpeka hur olika barns väg in i litteracitetserövande ser ut. En del barn börjar med att läsa det andra skrivit, andra börjar med att själva uttrycka sig med skrivna ord som de kopierar och andra föredrar att prata om bokens text och kan genom interaktionen upptäcka skriftspråket. Det viktiga är att barnet får stöd och hjälp av andra för att utveckla intresset i att öva sig läsa och skriva.

Hargrave och Senégchal (2000) tar också upp samtalsläsning, eller dialogisk högläsning och menar att regelbunden, rolig högläsning är av stor betydelse för barns bildande av ordförråd och de får en bättre språklig uttrycksförmåga med den. Högläsning ger barnen många nya ord och uttryck. I den dialogiska högläsningen får barnet både samtals- och högläsningstimulering. Det är bra att läsa samma bilderbok två gånger och samtidigt föra en dialog med barngruppen. All högläsning förbättrar barns språkliga förmåga, men dialogisk läsning involverar barnen mer genom att de får mer språklig stimulans av läsaren. Barnen får då svar på frågor om vad ord betyder, de får frågor om texten som stimulerar till deltagande mer än ”ja- och nej”- svar, som t ex: ”Vad gör han?” eller ”vad leker barnen?” Förskolläraren kan i den här dialogteknikläsningen även återge vad barnet nämnt om berättelsen och ge beröm åt inflikningar eller kan korrigera språkliga fel.

Dokumentation av barns lärande

Enligt den reviderade läroplanen för förskolan får förskolläraren ett tydligare ansvar för förskoleverksamhetens pedagogiska dokumentation. Varje barns utveckling och lärande ska kontinuerligt dokumenteras för att möjliggöra en god utvärdering av förskolepersonalens arbete. I förskolans kvalitetsutvecklande arbete ansvarar förskolläraren för att resultatet av dokumentation, uppföljning och utvärdering används till att möjliggöra barns utveckling och lärande (Skolverket, 2010).

Johnsson Høines (2000) beskriver exempel på dokumenterande av barns lärprocess. Hon talar om tecknande som ett tredje språk eftersom det kan vara ett sätt att uttrycka tankar på. Hon menar att barns ritande på papper kan fungera som ett tankeredskap och att vuxna bör försöka förstå vad de vill tala om. Sedan ger hon förslag på uppgifter som barnen fått att lösa genom att rita dem. Till exempel beskrivs hur barnen får i uppgift att rita eller skriva hur många fem guldfiskar är i antal. En av dem ritar fem fiskar. Förskolläraren fortsätter med metoden att skriva antal, barnen utvecklar en vana för det och förenklar sina sätt att dokumentera antal tills det blir streck eller ringar. Deras fortsatta berättande behöver taltecken för att uttrycka sig väl. Här kan man visa barnen Mayafolkets siffror eller romerska taltecken och på så vis stegvis visa dem det matematiska skriftspråket, så att de till slut kan skriva siffror och även förstå dess innebörd. Förskolläraren kan göra barnen uppmärksamma på vägs skyltar som symboler och samtala med dem om dess funktion och betydelse. När barnen själva ritar symboler och tecken kan de få kunskap om dess betydelse, och därigenom få intresse för att utforma fler tecken och förstå betydelsen av dem. Genom den text de skriver kan de upptäcka ett nytt sätt att uttrycka sig på, och det ger mening åt ett fortsatt skrivande.

Även Doverborg och Emanuelsson (2008) framhåller dokumentationen som ett bra redskap i barns lärande. Lyckas förskolläraren att få barnet att beskriva uppgifter genom att rita, kan det sedan tycka att det är roligt att läsa sina egna svarsteckningar. Här får barnet tillfälle till att börja läsa och skriva. Det kan vara början till en uppåtgående spiral i lärprocessen, för en annan gång barnet dokumenterar kan det använda sig av bokstäver och siffror. Det barnet själv dokumenterar på nedtecknade papper kan det efteråt läsa och reflektera över, vilket hjälper till att göra lärprocessen synlig och framåtskridande, menar författarna.

Sammanfattningsvis kan sägas att författarna är i stort överens om att barns intresse för att själva bli läsande och skrivande är en drivkraft för erövrandet av litteracitet. I rollekar kan förskolläraren visa att läsande och skrivande är kommunikativa handlingar som barnen har nytta av för att tyda och uttrycka sig med. Det som också betonas i de yngsta barnens lärande av skriftspråket är tydandet av symboler i omgivningen, textande i rollek, att uttala bokstävernas ljud är också nödvändig kunskap och att barnens aktiva deltagande i högläsning vidgar ordförrådet. Regelbunden dokumentation av barns egna teckningar framhålls som ett bra redskap för synliggörandet av förskolebarns lärandeprocesser. Då redskapet används som ämne för barns reflektioner kan lärprocesserna framskrida och erövrandet av litteracitet underlättas.

Metod

Denna intervjustudie görs med anledning av den politiska satsningen på att kompetensutveckla förskollärare med förskolelyftets kurs *Barns litteracitet och matematiska gestaltande*, och att bidra till insikt i förskollärarnas delaktighet i barns intresse för litteracitet. Här förklaras anledningen till val av metod, urval av intervjugrupper och etiska ställningstaganden vid genomförandet av metodstudien. I slutet förtydligas frågornas relevans för studien, liksom bearbetning av materialet och studiens tillförlitlighet.

Val av metod

För att få svar på mina frågor angående förskollärarens syn på barns intresse för litteracitet bestämde jag mig för att utföra sex intervjuer av yrkesverksamma förskollärare. Tre som läst kursen *Barns litteracitet och matematiska gestaltande*, och tre som inte läst kursen intervjuades, för att se om det går att avläsa någon skillnad mellan grupperna i föreställningen om förskollärarens roll i barns intresse för litteracitet. I förskolläraryrket ingår studier om barns erövrande av litteracitet, men här studeras ämnet med hjälp av intervjuer av förskollärare och med fler forskningsstudier, då jag ser det som en betydande del av förskollärarens roll. Intervjuerna analyseras med syftet att få insikt i hur förskollärarna ser på hur barn visar intresse för läsning och skrivning, samt hur förskollärarna möter, synliggör intresset och involverar alla barn i läs- och skrivkulturen. Jag funderade på att göra enkätundersökningar, men valde bort det då deltagarna inte engageras på samma sätt när de svarar genom att sätta kryss på ett papper. Stukat (2005) menar att intervjumetoden halvstrukturerad intervju är bra om man vill ha en tydlig struktur på intervjun, men samtidigt lämna öppet för deltagaren att svara utifrån sig själv. Tanken var att deltagarna skulle berätta utifrån sig själv inom de för studien relevanta frågorna. Därför valdes metoden halvstrukturerad intervju. Att spela in intervjuerna med en ljudupptagare valdes för att jag gjort några inspelade intervjuer tidigare i utbildningen, och ansåg att det var det bästa sättet att få med svaren och samtidigt tolka och göra följdfrågor, utan att behöva ta tid till att anteckna. Efter intervjun är det då möjligt att lyssna på svaren och anteckna igen. Att skriva i ett anteckningsblock under intervjun kan inverka störande, förlänga intervjun och det är svårt att anteckna långa uttömmande svar utan att missa något.

Val av undersökningsgrupper

För att få ett så rättvist resultat som möjligt gjordes ett strategiskt urval då undersökningen krävde svar från flera förskollärare som var verksamma i Sverige då studien genomfördes. Sedan bestämdes ett extremgruppsurval ur undersökningsgruppen (Stukat, 2005), genom att välja ut förskollärare från en slumpvist utvald lista på de som läst förskolelyftets utbildning *Barns litteracitet och matematiska gestaltande*, vid en högskola i norra Sverige. För att få ett helt slumpmässigt urval ringdes de flesta på listan upp i oordning. På grund av tidsbristen valdes de som svarade först, och som dessutom valde att vara med på en intervju. Den andra gruppen var slumpmässigt utvald genom två kommuners telefonlistor till kommunala förskolor. Personalen fick själva välja ut deltagare, då det enda kravet var att personen var förskollärare. För att inte jävsituation skulle uppstå, valdes förskolor där jag inte var känd.

Genomförande och etiska ställningstaganden

Intervjumetoden gjordes i enlighet med vetenskapsrådets etiska principer om deltagarnas information om studien, frivillighet och konfidentiella medverkan (www.codex.vr.se). I telefonkontakten informerades deltagarna först om intervjun. Deltagare informerades om att intervjun skulle ta 20 minuter i anspråk, spelas in på band och att det var frivilligt att delta. De informerades om att de när som helst kunde avbryta sin medverkan samt att intervjun var konfidentiell, för enbart jag skulle lyssna på inspelningen i studiesyfte. Deltagarna fick information om att inspelningen skulle sparas och arkiveras av Högskolan i Gävle för att de inte skulle känna att deras integritet kränktes. Ett informationsbrev sändes ut till deltagarna innan intervjun gjordes (Bilaga 1). Till en deltagare (Fia), skickades även frågeformuläret (se bilaga 2). Fältintervjuerna utfördes i enskilda rum i deltagarnas förskolor. Innan frågorna ställdes, uppmärksammades deltagaren på nytt om att de fortfarande var tillåtna att dra sig ur intervjun. Intervjuerna spelades in på ljudband och frågeformulärets frågor ställdes till alla, men ibland ställdes följdfrågor för att förtydliga svaret. Enligt Stukat (2005) är följdfrågorna i den halvstrukturerade intervjun till för att förenkla förståelsen mellan frågaren och den tillfrågade. Med dem kan mer intressant information komma fram och göra svaret fullständigt. Ibland missade jag att ställa följdfrågor, vilket ledde till att en del svar är svårtolkade. Analysen är gjord med försiktighet, medveten om att missförstånd kan ha uppkommit.

Frågornas relevans för studien

Det som gör frågorna till förskollärarna om barnens intresse för läsning och skrivning relevanta är 1998 års läroplan för förskolan och dess revidering 2010. Ordvalen i denna studies frågeformulär utgår framför allt ifrån 1998 års läroplans språkliga ledning. Där står det ”barns intresse för läsning och skrivning”. Förskolläraren har mål att sträva efter, enligt läroplanen, och svaren förväntas förtydliga engagemanget bland barnen då förskollärarens roll i barnens intresse för skriftspråket analyseras. Frågorna ett till fyra handlar om hur förskollärarna uppfattar sin roll i barnens intresse i skriftspråket. Fråga nummer fem handlar om deras nya roll i läroplanens revidering och nummer sex när de utexaminerades som förskollärare, och nummer sju till nio handlar om de läst förskolelyftets kurs eller inte. (Se Bilaga 1). Kontrollfrågorna om vilket år de examinerats från förskolläraryrket, är grundade på att göra det enklare att jämföra mellan grupperna som läst kursen *Barns litteracitet och matematiska gestaltande*, och de som inte har läst kursen.

Bearbetning av materialet

När intervjuerna var inspelade, lyssnades de av och antecknades ordagrant. Sedan lästes intervjuanteckningarna för att jämföra likheter och skillnader mellan förskollärarnas svar. Först mellan förskollärare som läst kursen *Barns litteracitet och matematiska gestaltande*, och de som inte hade det. Som analytiskt redskap användes Vygotskijs och Piagets utvecklingspsykologiska teorier generellt och specifikt. Vygotskijs teori om *den närmaste utvecklingszonen*, används främst för att zooma in förskollärarens sociala roll i barns lärande, kontra Piagets stadieteori som istället talar om barns mognad i ålder. (Hwang & Nilsson, 2003; Smidt, 2010).

Studiens tillförlitlighet

En halvstrukturerad intervju görs, enligt Stukat (2005) bäst av en erfaren intervjuare och det är inte jag, utan jag missade troligen många följdfrågor. Men å andra sidan kan enkäter vara missvisande då deltagarna får en enkel ikryssningsuppgift som riskerar att vara långt mer missvisande än personligt uttryckta svar, som i ostrukturerade och halvstrukturerade intervjuer.

Det som är svårast i analysen är, enligt Backman (2008), att veta om rätt tolkning av intervjusvaren görs av intervjuaren och om deltagarna har uppgivit uttömmande svar. Men jag ställde samma frågor till alla deltagare och läste in kroppsspråk i intervjuerna för att tyda svarens uppriktighet. I ostrukturerade och halvstrukturerade intervjuer är svaren personligt uttryckta och jag anser att enkäter riskerar att bli missvisande om deltagarna får en ikryssningsuppgift som inte engagerar dem. Men studien krävde en viss struktur för att få svar på frågorna, och kunde inte vara för öppen som en ostrukturerad intervju.

Flera som svarade på frågorna funderade efter intervjun om de fått med allt. Jag räknade inte med att de skulle få med allt, och studien syftar inte till att värdera förskollärarna, utan att få en överblick på hur de ser på barnens begynnande läs- och skrivintresse och deras roll i dess processer. De intervjuade svarar då det de först tänker på. Hänsyn tas till att flera som svarade var lite stressade på grund av deras tidsbrist. Alla sex deltagarnas namn är fingerade. Förskollärarnas svar är ibland förtydligade för textens läsbarhets skull.

Resultat

I resultatredovisningen ges först en kort presentation av intervjustudiens deltagare. Sedan redovisas intervjuerna i deltagarnas namnordning i sammanfattningar av intervjuerna om deltagarnas resonemang om synen på - och yrkesverksamma roll i barns litteracitetsintresse.

Presentation av intervjudeltagarna

Figur 1 visar att av de förskollärare som deltog i intervjustudien har Ada, Beata och Edla läst Förskolelyftet kurs *Barns litteracitet och matematiska gestaltande* 2010. Figur 1 visar även vilket årtal deltagarna avslutade förskolläraryrket.

Namn:	Förskolelyftet	Examensår
Ada	ja	2002
Beata	ja	1985
Cilla	nej	2009
Dina	nej	1987
Edla	ja	1993
Fia	nej	1997

Figur 1

Resultat av intervjuundersökning

Intervjufrågorna finns i bilaga 1. Resultatet redovisas i frågornas nummerordning. Varje deltagares svar sammanfattas nedan.

Barns intresse för läsning och skrivning

Alla deltagare svarar att barnen tar initiativ till läsning och skrivning på olika sätt: Ada berättar att barnen skriver själva, de gör ordbilder. De följer med i boken när man läser och frågar om bokstäverna i inomhusmiljön och ute.

Beata har barn som är mellan 1 och 2;6, och de visade sitt intresse genom att hämta böcker och peka visande i dem, liksom på datorskärmen.

Det märks också när de är aktiva lyssnare vid bokläsning. Och vid datorn är de aktiva och härmar, pekar och visar varandra.

Cilla sa att hon såg på fyraåringarna att de ville sitta och titta i böcker och skriver när de ritat på papper och med hjälp av tangentbordet vid datorn.

De pekar i texten och frågar vad det står. När de ritat försöker de ofta skriva tecken av olika slag och man ser att det börjar väckas ett intresse.

Dina sa att femåringarna hade ett stort intresse för läsning och skrivning.

Barnen tycker om att färglägga bokstäverna i sitt namn först, och så till slut hela alfabetet. Det som tydligast visar på att barnen har ett intresse är att de själva vill skriva eller läsa. De frågar ibland hur man stavar till, t ex, pappa. De vill göra egna böcker ibland.

Edla menade att hon visade skriftspråket för ett- och tvååringarna där. De allra minsta satt ofta och tittade i böcker och på datorskärmen.

A börjar mitt namn på!, så kan ju mina barn säga.

Fia nämnde att ju äldre barnen blir desto tydligare blir intresset för bokstäver. Hon berättade att de hade alfabetet uppsatt på väggen intill matbordet. En treårig flicka visade att hon kände igen bokstaven H, genom att länka ihop sina bordsbestick till ett H. Det var första bokstaven i flickans namn.

Sammanfattning av barns litteracitetsintresse

Barnen frågade om hur man skriver bokstäver eller ord. Barnen gjorde själva ordbilder eller frågade om dem i den skriftspråkiga miljön. En del yngre barn tittade i böcker och började känna igen bokstäver. Flera intervjudeltagare sa att barnen är aktiva lyssnare och följde med i boken när förskolläraren läste, genom att peka eller fråga. Ibland tittade de själva i böcker, pekade och frågade vad det står i texten. Framför datorn var barnen aktiva och härmade, pekade och visade varandra. När de ritade försökte de ofta skriva tecken av olika slag och att det börjar väckas ett intresse var synligt. Många äldre barn ville ofta läsa eller skriva själva och gjorde egna böcker. De kunde fråga hur man stavar till exempel pappa. Deltagare berättade om hur barnen på kreativa sätt visar intresse för

alfabetet genom att färglägga dem på papper eller foga samman bestick i bokstavsformer som de känner till.

Förskollärarna fångar och möter barnens intresse för läsning och skrivning

Dialogen lyftes fram av flera intervjudeltagare:

Ada nämnde att hon pratar med dem om vad de skrivit, och att hon frågade dem om de kände igen bokstäverna och symbolerna i inne- och utemiljön.

Beata sa att man måste sitta med barnen och *lyssna* på vad de egentligen säger. Man fångar stunden och tittar vad de pekar på när de sitter tillsammans vid datorn och pekar. De visade varandra vad som intresserar dem.

Cilla sa att fyraåringarna uppmuntrades till att skriva sitt namn:

Vi försöker locka dem och träna på att skriva sitt namn. Många försöker och jag skulle aldrig rätta dem och säga att det är fel, utan det viktiga är känslan av att de skriver. – Barnen kan sitta och skriva bokstäver på datorn ..och i *wordprogrammet* får de träna på läs och skriv. Förra året jobbade jag med de äldsta barnen och de hann långt i att skriva sitt namn och så ringa in olika saker som gick att skriva ut sen.

På avdelningen använde barnen datorns wordprogram mycket och där kan de sitta och skriva bokstäver. Cilla trodde att många barn är osäkra på penngreppet och att tangenterna har färdiga bokstäver som gör det enklare att öva sig på att skriva dem.

Dina sa att hennes ansvarsbarn är väldigt intresserade av att rimma, och de brukar vilja att hon tar fram rim-memory eller bokstavspussel. Hon gav barnen motivation att skriva själva:

Hur ska jag skriva ”till mamma”?, säger kanske ett barn, men då säger jag att det *kan du* själv. En del vet ju hur bokstäverna ser ut. Man kan säga att det börjar på ett t och i och l, l och om de inte vet så får man visa. Det är ett sätt att få dem att prova själva, även om de inte vet, så vet de ju att det är bokstäver. Att de här krumelurerna betyder nån’ting.

Edla, som har ett- till tvååringar i gruppen, brukar visa att det hon skriver betyder något. De använder sig av sångfiskar². Edla brukar fråga vad det står på fisken, barnen kan inte läsa, men de sjunger den sång som fiskaren säger att det står på fisken. Hon rättar inte barnen, utan det är ett sätt att få barnen att förstå att krumelurerna på fisken faktiskt betyder något. Genom att peka med fingret i boken som hon läser i, visar hon också för

² Sångfiskar är en lek då barnen får fiska upp plastfiskar med en magnet. På undersidan av fiskarna står namnet på en sång uppskriven.

barnen att hon tyder texten. Hon sa att sång och ramsor jätteviktigt för erövrandet av litteracitet.

Fia nämner vikten av att bekräfta barnens skrivförsök och när någon har skrivit en bokstav så förtydligar hon vilken bokstav som barnet skrivit, och behöver inte tala om hur det ska se ut. Hon leder barnet genom att tolka det skrivna:

Man kanske säger: ”du har gjort ett streck med en mage. Det blev ett fint D!” Då får man in lite lärande. Jag kan *leda*, utan att tala om: ” Så här ska det se ut! ”..Man kan inom leken visa: Här ser jag att det blir som ett tält.. med ett streck. –Det blev ju ett A!

En del barn får ”aha -upplevelser” av att förstå att ett skrivet meddelande på anslagstavlan betyder något, precis som att tala. När hon drar fingret under orden i texten och samtidigt läser så förstår barnen att man kan skriva ner någonting, utan att säga det till den som läser. Anslagstavlan är ett sätt att kommunicera, utan att vara närvarande. Barnets mamma kan exempelvis läsa meddelandet att *de är i gymnastiksalen*, och på så sätt veta var de är.

Sammanfattning av att möta och fånga barnens intresse för läsning och skrivning

Ada förde en dialog med barnen genom att ställa och svara på frågor om bokstäver, siffror och symboler i den pedagogiska miljön inomhus och ute på gården. Beata sa att de sitter med och lyssnar på de barn som är aktiva framför datorn. Cilla lockade barnen till att läsa och skriva, men rättar dem inte. Dina mötte barnens intresse genom att fram material som rim-memory och bokstavspussel när de vill det. Och så uppmuntrar hon dem att skriva själva när hon bokstaverar. Edla visade barnen att de ord hon läser och skriver betyder något. Fia uppmärksammade och bekräftade symboler i barnens lekar och teckningar. Texternas kommunikativa betydelse visas, ibland med hjälp en anslagstavla, en bok eller en dator.

Barns delaktighet i läs- och skrivkulturen

I Adas förskola hade alla ordlådor med namnlappar i. Beata såg till att alla barn är delaktiga i samtal med henne:

Det är lätt att vända sig till dem som är verbala och tar för sig och pratar med. Jag tar in de barn som inte pratar så mycket. Kanske ställer mer ledande frågor, så att de känner att de är delaktiga på sitt sätt. Bekräftar dem och väntar in dem så att de känner att jag lyssnar på dem också.

Cilla sa att de såg till att alla fyraåringar fick vara med i språkgrupper. Och så hade de läsvila varje dag för alla barn på avdelningen. Dina hade satt upp lappar med ordbilder

på barnens namn på deras hyllor och på möblerna. På en lampa fanns en lapp som det stod "Lampa" på. Edla sa att de haft en observationslista där de skrev upp ett streck för varje gång som de hade läst med ett barn, eller barnet hade tittat själv i en bok. Det var lätt att senare se hur mycket läsning varje barn fick ta del av. Fia berättade att de hade medveten läsning för barnen inplanerat. De läste då så att barnen uppmuntras till att vara aktiva i läsningen.

Att de får hör vad man säger, får kommentera och ser de någonting nytt i boken så kan vi diskutera det med dem. Och då är det viktigt att vi pedagoger är uppmärksamma på att alla får prata.

Barnens intresse för litteracitet synliggörs

Vad gäller synliggörandet av barnens intresse för skriftspråket säger Ada att förskollärarna skrev ner vad barnen sagt om deras teckenskrift på deras egna teckningar. De visade att de är intresserade av vad barnen har skrivit, pratade med dem om det och dokumenterade det i barnens pärmar. Beata dokumenterade i barnens pärmar. De talade om det på föräldramöte, på hemsidan och i månadsbrev. De satte upp fotobilder av barnen på väggen och tydliggjorde om aktiviteten var matte, samarbete eller gymnastik:

På föräldramöte talar vi om det och skriver om vad vi gör på hemsidan och i månadsbrev. Vi sätter upp bilder på väggen och säger "det här är er barn utifrån lpfo och så. Man tydliggör vad det är som händer på bilden, om det är matte, samarbete eller gymnastik.

Barnen får återberätta händelser:

Vi ser det inte som att vi ska lära barnen skriva, utan man får in mycket i en aktivitet. Jag ställer frågor om vad vi gjorde när vi var ute så att de får reflektera. Vår roll är att se vad som händer just nu i barngruppen och visa föräldrarna vilket lärande som sker.

Cilla har en språkgrupp då hon låter intervju barnen i en liten grupp och sen rita till det de pratat om. Hon dokumenterar det barnen ritat och skrivit:

Just nu jobbar jag med en språkgrupp och då har jag små intervjuer med barnen. Nu har jag sommarminnen då de får sitta och prata i liten grupp och sen rita till det de fått prata om. Jag dokumenterar det de målar, ritar eller försöker skriva sitt namn. Vi följer upp och dokumenterar mycket på den här förskolan.

Dina berättade att femåringarna får göra egna böcker som sätts in i deras pärmar. På väggen i hallen visas bilder på barnen när de löser matematiska uppgifter och så förklaras med text vad som händer. Edla sätter in bilder i portfoliopärmarna, och för att nå målsättningen att lära barnen ett nytt ordförråd, är bilder är uppsatta på väggen för barnen. Föräldrarna kunde se det de har satt upp på väggarna och i månadsbrevet. Under ett föräldramöte berättade hon att barnen inte bara *tittar* i en bok och att tidningar och broschyrer ger många samtalsämnen. Föräldrarna tog med motorcross- och jakttidningar till förskolan. Fia dokumenterade framför allt med fotografier. Ibland tog de kort på

barnen när de skriver, och visar sen barnen fotot och frågar vad de gör på fotot, så att de uppmärksammar att de kan skriva. Hon betonade även vikten av att visa att hon ser barnens skrivförsök, och ger dem positiv respons så att de blir sporrade. I utvecklingssamtalen berättade de för föräldrarna om barnen är intresserade, eller inte. De lyfte fram det i arbetslagets möten varje vecka. Flera av förskollärarna uttryckte att det kan vara svårt att hinna med så mycket som de skulle vilja.

Skillnader i förskollärarnas roll efter läroplanens revidering 2010

Ada svarade att hon inte märker stor skillnad, men känner en större press för att ta ansvar för det nu när det är skrivet i läroplanen:

På grund av att det är skrivet i läroplanen känner man en större press att ta ansvar för det.

Beata sa att det i hennes förskola inte märktes någon skillnad alls, då det bara var förskollärare där. Men hon påpekade att revideringen kanske innebär stora förändringar i arbetslag där det bara är en förskollärare anställd, eftersom förskolläraren ska ha ansvar för det pedagogiska upplägget nu. Dina var ensam om att mena att 2010 års revidering av förskolans läroplan har en stor betydelse för samarbetet:

I den gemensamma planeringen med kollegorna hålls diskussionerna om målsättningar levande på ett annat sätt nu.

Förskolelyftets betydelse för de kursdeltagande förskollärarna

Ada, Beata och Edla sa att förskolelyftet betydde mycket för dem. Ada ansåg att det var en bra kompetensutveckling:

Förskolan fick en nytändning av de nya idéer som vi fått. Det vore ett krav att alla skulle gå någon gång under sin arbetstid!

Beata sa att hon har fått ”matteglasögon” och hon har lärt vad sig vad språk och matte på den här nivån är. De hade delat med sig av kunskaperna till förskolekollegor, och det har inspirerat dem så att dessa förskolor har fått många nya idéer att lyfta förskolans kvalitet med. Edla menade att hon har kunnat berätta för föräldrarna vad språk och matematik för små barn är. Efter förskolelyftet sa föräldrarna i deras enkätundersökning att de förstår förskolans engagemang bättre och vad matematik, läsning och skrivning för små barn är:

Föräldrarna säger i en enkätundersökning att de förstår det bättre nu. Vi har synliggjort det bättre för föräldrarna. Vi pratar matematik och språk med dem och det var en mamma som sa att hon förstår att allt de gör är matematik, sen vi berättat om det. Så det har betytt jättemycket.

Edla avslutade den öppna frågan med orden:

Det börjar redan med våra ettåringar. Redan där kan man hålla på med skriften. Många glömmer bort det här med sång och ramsor. Det är faktiskt jätteviktigt. Det sjungs mindre. Det underlättar att få den här rytmen. Det är ju för att hjälpa till med läsning och skrivning!

Analys

Här är en analys av deltagarnas svar på intervjufrågorna för att ana svaren på frågeställningarna i examensarbetet. Som utgångspunkter för analysen har forskning inom området som finns beskrivet i bakgrunden använts. Intervjuerna analyseras med syftet att få insikt i hur förskollärarna ser på hur barn visar intresse för läsning och skrivning, samt hur förskollärarna möter, synliggör intresset och involverar alla barn i läs- och skrivkulturen. Går det att finna skillnader i svaren för de som läst förskolelyftets fortbildning *Barns litteracitet och matematiska gestaltande*, år 2010, och svaren för de som inte läst kursen?

Intervjuanalys

Intervjuerna är tänkt att belysa frågan om hur dessa förskollärare ser på den egna rollen i relation till de små barnens inträde i läs- och skrivkulturen, och i vilken skillnad de som läst förskolelyftet ser på frågan i jämförelse med de som inte deltagit i fortbildningen.

Förskollärarna visar texternas kommunikativa betydelse för barnen med hjälp en anslagstavla, en bok eller en dator. Ada pratar med barnen om bokstäverna i den pedagogiska miljön. De flesta barn känner igen bokstaven M, som också är en logotyp av en restaurantkedja som finns i förskolans närhet. Beata säger att barnen ofta går fram och hämtar en bok, visar och pekar i den. Cilla säger att barnen pekar i texten och frågar vad det står. Även Dina vittnar om barnens förståelse för text som kommunikativt redskap när de gör egna böcker och annan text. Edla visar barnen att krumelurerna hon läser betyder något genom att peka med fingret under texten. Fia hävdar att en del barn får ”aha -upplevelser” av att förstå att ett skrivet meddelande på anslagstavlan betyder något, precis som att tala. När hon drar fingret under orden i texten och samtidigt läser så förstår barnen att man kan skriva ner någonting, utan att säga det till den som läser. Anslagstavlan är ett sätt att kommunicera, utan att vara närvarande. Barnets mamma kan exempelvis läsa meddelandet att *de är i gymnastiksalen*, och på så sätt veta var de är.

Det framgår i studiens intervjuer hur barnens intresse för skriftspråket synliggörs av förskollärarna. Barnens skriftarbete vid datorn skrivs ut och teckningar där barnen har ritat och skrivit dokumenteras. Ada säger att förskollärarna skriver ner vad barnen har

sagt om teckenskriften på deras egna teckningar och dokumenterar det i barnens pärmar. Cilla dokumenterar pappret som barnen målat, ritat eller försökt skriva sitt namn på. Dina berättar att femåringarna får göra egna böcker som sätts in i deras pärmar. Fia dokumenterar framför allt med fotografier. Ibland fotograferas barnen skrivande och blir sen uppmärksammade om vad de gör på fotot, så att de ser att de kan skriva. Beata och Edla synliggör också de yngsta barnens aktiviteter med foton och genom reflekterande samtal om vad som hänt. Barnen kan här reflektera över det egna utvecklade lärandet nämnde förskollärarna.

Till en början märkte jag ingen speciell skillnad i analysen av intervjudeltagare som läst, respektive inte läst förskolelyftets kurs. Frågorna berör förskollärarnas vardagsarbete, vilket kan vara svårt att förklara i en intervju, när det handlar om deras eget engagemang. Det som görs med dagliga rutiner kan vara mer eller mindre reflekterat och medvetet. Men de fortbildade Edla och Beata verkar mer medvetna om den allmänna dialogens betydelse i barns litteracitetserövande. När de nämner att de samtalar mycket med barnen visar de att de förstår sambandet mellan talat och skrivet språk. Men orsaken till att just de två nämner samtalet med barnen som betydelse i barns läs- och skrivintresse kan också bero på att deras ansvarsbarn är yngst av de tillfrågade deltagarna. Cilla talar också om den allmänna dialogen med barnen efter att inspelningen av intervjun gjorts. Den utbildning som hon läst kan jämföras med förskolelyftets kurs, anser jag. Det gör den jämförande intervjuanalysen mellan de som läst fortbildningen och de som inte läst den mindre tydlig. Edla förklarade att hon har kunnat berätta för föräldrarna vad språk och matematik för små barn är. Vissa föräldrar hade talat om för henne att de förstod vad matematik i förskolan handlade om sedan förskollärarna hade förklarat det. Edla och Beata hade svårt att svara på frågorna om barnens läsning och skrivning, för de hade hand om de allra yngsta barnen. Men de framhävde barnens intresse för sånger, kommunikation, rim och ramsor och bildläsning, vilket inbegriper det vidare begreppet för litteracitet. Ingen använder uttrycket 'litteracitet', inte heller de nyutbildade, utan de säger 'språk och matematik'. Kan det möjligen vara så att begreppet litteracitet inte har fått ett genomslag i det professionella språkbruket i förskolan än? 2010 års revidering av förskolans läroplan har benämningen "språk och kommunikationsutveckling" och "intresse för skriftspråket", när det handlar om barnens litteracitetsintresse. Ordvalen i denna studies frågeformulär utgår framför

allt ifrån 1998 års läroplans språkliga ledning. Där står det ”barns intresse för läsning och skrivning”.

De förskollärare som leder de allra yngsta, Edla och Beata, berättar att de introducerar skriftspråket för barnen. Och påtalar det talade språket mer, men trots den låga åldern, ett- två och treåringar, verkar barnen mycket intresserade av texter och symboler i böcker och på datorskärmar. Ju äldre barnen är, desto mer verkar de ta initiativ till egen läsning och skrivning. Förskollärare Ada, Beata och Edla, som läst utbildningen *Barns litteracitet och matematiska gestaltande*, säger själva att de förstår bättre vad matematik och litteracitet för små barn är, efter utbildningens slut. De vittnar om att det är lättare att berätta för förskolebarnens föräldrar om hur de matematiska begreppen görs begripliga för barnen i den dagliga verksamheten. Det verkar som den tid förskollärarna hade att studera också användes till att reflektera över förskolans uppdrag. Utbildningen tycks ha gett mening och betydelse åt sammanhang i den dagliga verksamheten för att se barnens möjligheter till erövrande av matematik och litteracitet genom dem. De tre som läst kursen verkar ha fått en ny syn på sin delaktighet i de yngsta barnens intresse för skriftspråket.

Sammanfattat framhäver förskollärarna bokstävernas form och ljud i dialog, sång och lekar. De beskriver att dialogen är viktig i deras roll i barns litteracitetserövrande. Dels den allmänna dialogen, men även när barnen leker och får delta aktivt i högläsningen. Barnens egen dokumentation av text nämner deltagarna också som en del av litteracitetsintresset.

Diskussion

Syftet med detta examensarbete har varit att få syn på hur olika förskollärare arbetar med barngruppens erövrande av litteracitet och hur de ser på de små barnens intresse för skriftspråket. Diskussionen handlar om delar av förskollärarens roll i små barns litteracitetserövrande och skillnaden mellan intervjudeltagare som läst förskolelyftets kurs, respektive de som inte deltagit. Förskollärarnas syn på- och deras roll i hur små barn visar intresse för läsning och skrivning, diskuteras här med framstående forskning inom området.

Metoddiskussion

Resultatets svar kan ha påverkats av vissa brister i metodgenomförandet. En av de förskolor jag ringde upp för att fråga om och när jag kunde komma för att intervjua en förskollärare som inte läst Förskolelyftet, frågade de om deltagaren helst skulle ha ansvar för de äldre eller de yngsta barnen i förskolan. Jag svarade då att det kan vara bra om förskolläraren har hand om de äldre barnen. Jag visste inte vilken ålder de andra förskollärarnas barn hade, men två av de tre som deltagit i Förskolelyftets kurs hade ansvar för de allra yngsta barnen. Det här medför en mer ojämn jämförelse mellan grupperna. Frågorna kunde ha varit mer inriktade än bara på 1998 års författning av läroplanen. Jag upprepade i frågorna om barns intresse för läsning och skrivning, istället för 2010 års förtydligade text: ”intresse för skriftspråk och förståelsen för att använda sig av symboler och text”. Och eftersom jag inte är van vid att intervjua personer med öppna svar var mina följdfrågor begränsade. Studien grundas på deltagarnas muntliga svar och jag är medveten om att det finns en brist i det. Studien kunde ha stärkts med fler antal intervjuer och observationer i förskolegrupperna, men jag ansåg att det skulle vara mer tidskrävande än vad det skulle tillföra. Förskollärarnas svar på intervjuerna förväntas istället vara ärliga och tillförlitliga.

Samspel i tydandet av symboler och text i omgivningen

Resultatet visar att tre intervjuade förskollärare nämnde barns intresse av text i den pedagogiska miljön i förskolan och tolkning av symboler ute i förskolegården och i närområdet. Ada nämnde att många barn i den förskolan kunde bokstaven M, för att det

finns två restaurangkedjor i förskolans närhet, McDonald's och MAX, vilket de lagt märke till. I förskolorna finns det uppsatt många ordbilder på inredningens namn, som "soffa" och "lampa", barnens namn på klädhyllorna och alfabetet målat på asfalten ute i gården. Dessa texter kan barnen och vuxna diskutera när tillfälle ges, menar förskollärarna.

Detta stämmer väl överens med Neumann m. fl. (2011) forskning som framhäver betydelsen av text och symboler i barnens närmiljö, som grundläggande kunskaper för små barns erövrande av litteracitet. Texter i miljön verkar ha större betydelse för de yngsta barnen som lär sig att tyda bokstäver, än för skolbarns läs- och skriverövande. Neumann m.fl. (2011) använder sig av Vygotskijs teori att barnet är beroende av någon som kan ge en positiv respons och guida det i deras närmaste utvecklingszon för att erövra nya kunskaper och färdigheter. Respons kan till exempel hjälpa barn som kan läsa etiketter börja fokusera på bokstäverna i texten. Med hjälp av en vuxen kan kunskapen om tydandet av etiketttexter användas till förståelsen för bokstävernas namn och ljud, menar de. Precis som några deltagande förskollärare tar också Neumann m.fl. (2011) fram exempel på text i omgivningen som logotyper på mjölkpaket och restaurangkedjor. Barnet kan inte alltid läsa logotypen korrekt, men förstår att den har en kommunikativ betydelse för människor, vilket leder det till interaktion med andra i närheten av barnet. I lärandemiljö där rikligt med text, logotyper och tecken finns, kan barn engageras i meningsfulla lekar. På det viset kan barn lära sig att skrivna tecken representerar talat ord. Texten i lekvänlig miljö används även för litteracitetserövande på flera sätt och är bättre än isolerade bokstäver och ljud, eftersom text i lekmiljön ger mening åt den lärande erfarenheten.

Socialt interaktiva i barns lek

Samtliga intervjuade förskollärare i denna studie visar i deras utläggningar att de interagerar med barnen i deras dagliga erövrande av språket. De berättade att de är med barnen när de pekar på datorskärmen, när de leker ute på gården eller när de fogar samman bestick till bokstäver vid mellanmålet.

Författarna Björklund (2008), Gustafsson och Mellgren (2005), Van Oers (2007), Längsjö och Nilsson (2005) och De Haan (2007) menar att en bra lärare är socialt interaktiv med barnen. Det är också ett krav för att nå barnen i deras närmaste utvecklingszon, som Vygotskij kallar det (Smidt, 2010). Författarna är överens om att språkutvecklingen kommer ur samspelet mellan människor och därigenom utvecklas en

skriftspråkighet. Förskolans möjligheter att främja språkutvecklingen med hjälp av lek framhävs. Här har förskolläraren rollen att stödja barnets nyfikenhet med nya kunskaper. Inte genom att rätta barnet, för risken är då att lekfullheten förloras. Genom att leka sig in i språket kan barnets frågor och nyfikenhet väckas (Längsjö & Nilsson, 2005; De Haan, 2007; Van Oers, 2007). I leken kan förskolläraren möta barnets intresse och underlätta för deras språkliga erövranden.

Visar intresse för barnens skrivförsök

Alla förskollärare i denna intervjustudie har nämnt att de visar intresse för barnens skrivförsök. Barnens skrivförsök bekräftades t ex genom att i dialog förtydliga barnets bokstav när det skriver, utan att rätta. De tyckte att det viktiga är barnets känsla för att det skriver och inte att de skriver rätt.

Eriksen Hagtvvet (2006), förklarar att förskollärarens roll är att stimulera spontan skrivning hos små barn genom att visa intresse för det som barnet skrivit, genom att svara på frågor, ställa frågor och skriva tillsammans med barnen. Andersson (2000) menar att barnet ska få möjlighet att skriva efter egen förmåga, vilket kan innebära att en del ritar, skriver tecken, bokstäver, och andra skriver mer regelrätt. Barns spontana skrivutveckling kan bli hämmad om de möts av lärare som har krav på att de ska skriva korrekt.

Rim, ramsor och sånger vidgar intresset för litteracitet

Förskollärarna i denna studies intervjuer uppmärksammar bokstävernas namn och ljud i dialog med de nyfikna förskolebarnen. De betonar vikten av att bekräfta barnens skrivförsök. När någon har skrivit en bokstav så förtydligas vilken bokstav barnet skrivit. Forskarna Lundberg (2009) och Gustafsson och Mellgren (2005) bekräftar att både skriftspråkets kommunikativa idé och fonetiseringsprincipen har stor betydelse för att barns begynnande läsande och skrivande.

Förskollärarna har i också uppmärksammat att de använder sig av rim, ramsor och sånger i läs- och skrivutvecklande syfte. Andersson (2000), Björklund (2008), Liberg (2006) och Hagtvvet Eriksen (2006) bekräftar sångernas betydelse i språkutvecklingen. Andersson (2000) tar upp textförståelse med hjälp av öron och ögon. När förståelsen för att språket är uppdelat i bokstäver, ord och meningar betyder det att barnet, med hjälp

av öron och ögon, tränat den språkliga uppmärksamheten. Förskolläraren kan göra barnen uppmärksamma på bokstäverna i en gemensam text. En auditiv och visuell förmåga krävs för att lära sig läsa och skriva. Den auditiva förmågan är avgörande för att kunna skilja på det ena ljudet från det andra. Då barnet får rimma, alliterera, plocka bort och lägga till ljud tränas denna förmåga. Då barnet lär sig skilja de olika bokstavsformerna åt används den visuella förmågan.

Aktivt lyssnande av högläsning

Intervjudeltagarna Ada, Fia och Beata nämnde barnens aktiva lyssnande vid högläsning när de tillfrågades om barns litteracitetsintresse. Intervjudeltagarna nämnde inte kontextuell läsning eller dialogisk högläsning (Bjar & Liberg, 2003, Hargrave & Senégchal, 2000), men fångar barnens intresse med en planerad läsning där barnen uppmuntras till att interagera med förskolläraren (Smidt, 2010).

Hargrave och Senégchal (2000), Bjar & Liberg (2003) menar att regelbunden, rolig högläsning är av stor betydelse för barns bildande av ordförråd och de får en bättre språklig uttrycksförmåga med den. I den dialogiska högläsningen får barnet både samtals- och högläsningstimulering. All högläsning förbättrar barns språkliga förmåga, men dialogisk läsning involverar barnen mer genom att de får mer språklig stimulans av läsaren. Barnet kopplar då bokens bilder och händelser till sina egna erfarenheter och kan lättare ta till sig språket för att själv kunna uttrycka sig bättre med det. Forskarna visar att det är bättre för läs- och skrivutvecklingen än för dem som inte får den här aktiva rörelsen från boken till medläsaren. Det viktiga är att barnet får stöd och hjälp av andra för att utveckla intresset i att öva sig läsa och skriva, hävdar forskarna som då visar att de delar Vygotskij synsätt på barns lärande att få stöd i den närmaste utvecklingszonen (Smidt, 2010). Det visar även dessa tre intervjudeltagande förskollärare. Liberg (2006) påpekar att läsriktningen inte spelar någon roll för barnet, om det inte har lärt sig att det alltid stavas från vänster till höger, men barn kan lära sig det tidigt. De intervjuade förskollärarna, Edla och Fia, berättade att de brukar peka med fingret i boken under lässtunden, för att visa att de tyder texten.

Förskollärarens roll förändrad efter revideringen av läroplanen?

2010 års revidering av 1998 års läroplan förtydligar förskollärarens ansvar, där det tidigare var arbetslagets ansvar. Förskolläraren bär mer ansvar för hur pedagogiska processer dokumenteras, följs upp och utvärderas nu.

Många arbetar med foton för att synliggöra barnens intresse för skriftspråket. Men det verkar som om det finns en viss osäkerhet i dokumenterandet, eftersom flera av de intervjuade förskollärarna undviker kärnfrågan och flera av förskollärarna uttrycker att det kan vara svårt att hinna med så mycket som de skulle vilja. Ingen av dem förklarar hur de följer upp och utvärderar arbetet, det skulle i sådana fall vara i föräldramötena som de har nämnt. Föräldrarna ska, enligt 2010 års reviderade läroplan, få möjlighet till inflytande i utvärderingar av verksamheten. Men det förskollärarna har berättat i dessa intervjuer handlar föräldramötena om vilka syften som ligger bakom lekar och aktiviteter i verksamheten, och inte direkt utvärderingar. Beata säger att det i hennes förskola bara finns förskollärare, men påpekar att revideringen kanske innebär stora förändringar i arbetslag där det bara är en förskollärare anställd.

En förskollärare i ett reportage i Lärarnas tidning (nr 11/12 2011) tror att det kan finnas ett behov av ett förstärkt pedagogiskt uppdrag där det är få förskollärare.

Intervjufrågorna har ställts i du-form till deltagarna, med syftet att få fram det personliga ansvaret i förskollärollen, men de flesta har ändå svarat ”vi gör si och så..”, istället för att använda jagform. Det är naturligt, då de flesta har lång erfarenhet av att vara en i arbetslaget för att nå läroplanens mål. Förskollärarna arbetar fortfarande i arbetslag och kan ha behov av att uttrycka hela förskolans arbetssätt, då förskolorna har olika verksamhetsmål för olika tider. Revideringen tycks ha fått en god inverkan på det förskoleutvecklande samarbetet i Dinas arbetslag för hon sa att när de planerar hålls diskussionen om målsättningarna mer levande nu.

Förskollärarna i studien dokumenterar barnens lärande på olika sätt (Utbildningsdepartementet, 2010). Vissa av intervjudeltagarna har mer fokus på barnens egna dokumentationer (Johnsson Hoines, 2000; Doverborg & Emanuelsson, 2008). Cilla och Ada dokumenterar det barnen ritat och försöker skriva och Dina berättar att femåringarna får göra egna böcker som sätts in i deras pärmar. Beata dokumenterar aktiviteter i barnens pärmar. Edla sätter in bilder i portfoliopärmarna. Fia dokumenterar framför allt med fotografier. Ibland tar de kort på barnen när de skriver,

och visar sen barnen fotot och frågar vad de gör på det, så att de uppmärksammar att de kan skriva. Flera av förskollärarna uttrycker att det kan vara svårt att hinna med så mycket dokumentation som de skulle vilja.

Slutsats

Med hjälp av den här intervjustudien har jag haft för avsikt att tolka frågan vad dessa förskollärare gör för att motivera, möta och fånga barns intresse för att bli läsare och skrivare. Och därtill om det gick att upptäcka någon skillnad i svaren mellan de intervjuade förskollärare som läst, respektive inte läst förskolelyftets kurs *Barns litteracitet och matematiska gestaltande*.

Studien är tänkt att ge en överskådlig sammanställning av förskolebarns möjligheter till att nå grundläggande förståelse för skriftspråkets kommunicerbarhet. Förskolans betydelse för barns intresse för att bli läsande och skrivande innan skolstart framhävs. Därtill vill studien visa att fortbildning för förskolepedagoger kan ha en positiv inverkan på de yngre barnens lärande.

Resultatet visar att förskollärarna i studien tar tillvara på barnens nyfikenhet för språkets kommunikativa former i det som fångar deras uppmärksamhet. Den dagliga verksamheten planeras av förskollärarna för att inkludera alla barn i högläsning, och formar en stimulerande pedagogiska miljö med hjälp av texter och logotyper, för att möjliggöra ett växande litteracitetsintresse. Intresset för språket uppmuntras genom högläsning som barnen är aktivt delaktiga i. Rim, ramsor och sånger är traditionella aktiviteter som används av förskollärarna för att underlätta för barns språkliga erövranden. Även tydandet av text på datorskärm och i den övriga textmiljön. Genom dessa aktiviteter tränas förmågan att skilja på bokstävers ljud och textutseende och ett lekande erövrande av litteracitet möjliggörs. Förskolebarnens ordförråd och den berättande förmågan vidgas av högläsning, rollekar och dialog.

Studien visar också att förskolläraren kan visa barn vidare i deras kommunikationsförmåga med hjälp av lek, tal och skrift som uttrycksmedel. Rolleken kan vara ett sätt att öva berättarkompetensen med (De Haan, 2007).

Berättarkompetensen kan också hjälpas fram av förskollärarens frågor som ger plats för barnens återberättande av händelser och reflektioner över egna teckningar och andra dokumenterade uttrycksmedel. Det gjordes bland annat i språkgrupper som en förskollärare berättade om. Förskollärarna talade också om att barnen lärde sig

bokstäver från logotyper i denna studie. Tydandet av gatuskyltar och logotyper kan visa förskolebarn dess kommunikativa betydelse (Neumann m. fl., 2011). Då barn får förståelse för att ett nedskrivet meddelande betyder något, precis som att tala, underlättar det för barnens förståelse för att själva använda text för att kommunicera (Lundberg, 2009). Barn som Leonardo, som inte förstod vilken nytta han hade av läsning och skrivning, kan i förskolan få den där ”aha upplevelsen” om att textmeddelanden har samma uttryck som samtal. Med reflektioner av egen dokumentering kan det egna lärandet synliggöras för barnet och upplysa om framgången i litteracitetserövrandet (Johnsson Hoines (2000) och Doverborg och Emanuelsson 2008). Detta medför en känsla av att vara kompetent nog att klara av att själv bli en läsande och skrivande person med en stödjande omgivning.

Märktes någon skillnad mellan de intervjuade förskollärare som läst, respektive inte läst förskolelyftets kurs *Barns litteracitet och matematiska gestaltande*?

En liten skillnad mellan grupperna märks genom att de verkade ha fått en ny förståelse för små barns upptäckande av språket, kanske främst av matematiska begrepp. Så var även fallet för mig och för flera som jag läste den motsvarande kursen *Matematik och litteracitet för yngre barn* med. I den kursen, liksom i kursen *Barns litteracitet och matematiska gestaltande* ingick matematik för förskolebarn, vilket är sammanknutet med språkutvecklingen och barns begynnande läsning och skrivning (Johnsen Høines, 2000). Kopplingen mellan talat och skrivet språk i små barns erövrande av litteracitet uttrycks tydligare av förskolelyftets deltagare genom att den allmänna dialogen med barnen framhävs. Edla berättade att föräldrar har talat om för henne att de förstår vad matematik i förskolan handlar om sedan förskollärarna har förklarat det. Eftersom även jag ser en viss tydlighetsskillnad i svaren så drar jag slutsatsen att de som läst förskolelyftets kurs har fått ett nytt, bredare perspektiv på små barns intresse för skriftspråket. Som förslag till vidare forskning kunde fler förskollärare intervjuas och ges fler frågor om deras roll och vad utbildningen specifikt har gett en fördjupad förståelse för. Parallellt med det hade observationer av barnen i relation till varandra och förskollärarna i dessa förskolor vidgat förståelsen för deras litteracitetserövrande och förskollärarens roll i det. Förskolelyftets deltagare i denna studie angav att mest nytänkande i deras förskolläroll var om matematik i förskolan. Förskolelyftets kurser är nu avslutade och det skulle kunna vara intressant med en fördjupning i frågan om förskolebarns matematik- och litteracitetserövrande.

Studien visar att förskollärarens roll i de yngre barnens intresse för läsning och skrivning är bred och betydande i förskolans verksamhet. Med hjälp av dialog och lek kan ordförrådet vidgas med förskollärarna och kamraterna - med eller utan material. Förskolläraren kan visa barnen skriftspråkets kommunikativa betydelse, vilket utmanar till att själva uttrycka sig skriftligt och tyda text. Det förskolläraren dokumenterar av barnens egna teckningar och skrivförsök på papper möjliggör reflektioner över barnets egna erövranden av skriftspråket. Förskollärarens kompetens och engagemang har således en stor betydelse i förskolebarnens intresse för skriftspråket och därmed ett eget erövrande av läsning och skrivning. Enligt studien såg förskolelyftet ut att ge en vinst på sikt, då förskollärarna fått mer säkerhet i kunskaper om barns litteracitetserövrande, som förskolebarnen kan få del av inför skolstarten.

Referenser

- Andersson, P., Fast, C., Roland, K., & Sköld, M. (2000) *Spökägget: att läsa och skriva i förskola och skola*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Avrin, M., (2003). *Börja lära*. (1. uppl.) Malmö: Gleerup.
- Backman, J., (2008) *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur
- Bjar, L., & Liberg, C. (2003) *Barn utvecklar sitt språk*. Lund: Studentlitteratur.
- Björk, M., & Liberg, C. (1999) *Vägar in i skriftspråket*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Björklund, E. (2008) *Att erövra litteracitet: små barns kommunikativa möten med berättande, bilder, text och tecken i förskolan*. Göteborgs universitet.
- De Haan, D., (2007) *Social pretend play: potentials and limitations for literacy development*. Utrecht University. Hämtat den 20 sep 2011.
- Doverborg, E., Emanuelsson, G., Emanuelsson, L., Forsbäck M., Johansson, B., Persson, A., & Sterner, G., (2008) *Små barns matematik*, Göteborgs universitet: NCM.
- Gustafsson K., & Mellgren, E., (2005), *Barns skriftspråkande – att bli en läsande och skrivande person*. Göteborgs Universitet: NCM.
- Hagtvet Eriksen, B., (2004). *Språkstimulering. DITal och skrift i förskoleåldern*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Hagtvet Eriksen, B., (2006) *Språkstimulering D2, Aktiviteter och åtgärder i förskoleåldern*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Hargrave & Sénéchal. (2000) “ *A book reading intervention with preschool children who have limited vocabularies*”. Carleton University. Hämtat den 15 sep 2009.
- Hwang & Nilsson (2011) *Utvecklingspsykologi*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Johnsen Høines M., (2000) *Matematik som språk. Verksamhetsteoretiska perspektiv*. Malmö: Liber.
- Lazarus, P., & Ortega, P. (2007). Universal Pre-Kindergarten in Conjunction with Universal Screenings: An Antidote to Grade Retention. *Journal of Educational Research & Policy Studies*, 7(1), 54-75. Hämtat de 12 jan 2009.
- Lundberg, I., (2009) *Bornholmsmodellen: vägen till läsning; språklekar i förskoleklass*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Liberg, C., (2006) *Hur barn lär sig läsa och skriva*. Lund: Studentlitteratur.
- Längsjö, E., & Nilsson, I., (2005) *Att möta och erövra skriftspråket. Om läs- och skrivlärande förr och nu*. Lund: Studentlitteratur.
- Lärarnas tidning nr 12, 2011. Sid 22-25.

Neumann, M., Neumann, D., Hood, M. & Ford, R., (2011) "The role of environmental print in emergent literacy." *Journal of Early Childhood Litteracy*, 2012 12: 231, Griffith University. Hämtat den 15 okt. 2012.

Pramling Samuelsson, S. & Asplund Carlsson, M., (2003) *Det lekande lärande barnet i en utvecklingspedagogisk teori*. Stockholm: Liber AB.

Regeringskansliet (2008) *Mänskliga rättigheter. Barnets rättigheter. En lättläst skrift om konventionen om barnets rättigheter*. Utrikesdepartementet

Smidt, S., (2010) *Vygotskij och de små och yngre barnens lärande*. Lund: Studentlitteratur.

Socialstyrelsen (1975) *Arbetsplan för förskolan 1. Vår förskola. En introduktion till förskolans pedagogiska arbete*. LiberFörlag. Uddevalla

Stukat, S., (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Skolverket. *Läroplan för förskolan, 1998*. Stockholm: Fritzes

Skolverket. *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, 2011*. Stockholm: Fritzes.

Utbildningsdepartementet, 1998a. *Läroplan för förskolan. Lpfö 98. Reviderad 2010*. Stockholm: Fritzes. (2011)

Van Oers B., (2007) *Helping young children to become literate: the relevance of narrative competence for developmental education*. Free University Amsterdam. Hämtat den 20 sep 2011.

Källa: www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf

www.regeringen.se, utbildningsdepartementet, regeringsbeslut 11:5

Bilaga 1

Informationsbrev till förskollärare

Hej!

2011-09-09

Jag heter Karin Gustafsson och jag läser den avslutande delen i förskollärarytbildningen vid högskolan i Gävle. Uppsatsen handlar om barns intresse för litteracitet på förskolan.

Skulle du vilja delta i min undersökning rörande förskollärarens roll i förskolan?

Anledningen till intervjun är ett intresse för hur olika förskollärare ser på sin roll i frågan om barnens begynnande läsande och skrivande.

Undersökningen genomförs med intervjuer som har till syfte att ta reda på hur du uppfattar din medverkan till förskolebarnens vaknande intresse för skrivande. Intervjun kommer att ske vid ett tillfälle och varar ca 20 minuter. Intervjun kommer att spelas in på ljudband. Endast jag kommer att lyssna på inspelningen som när arbetet är avslutat lämnas till högskolan för arkivering enligt arkiveringslagen (1990:782, § 3 och § 10).

Intervjusvaren kommer att behandlas och redovisas anonymt. Det innebär att de inte kan kopplas till dig som person eller till din arbetsplats. Du har alltid rätt att avbryta din medverkan. Resultatet redovisas som ett examensarbete vid lärarutbildningen på högskolan i Gävle.

Om du har frågor om undersökningen så kontakta mig.

Karin Gustafsson
E-mail: xxx@xxx
Mobil: xxxx xxxx

Handledare:
Elisabeth Björklund
Fil.dr., Universitetslektor i didaktik
Akademin för Utbildning och Ekonomi
Avdelningen för Kultur,- religions- och Utbildningsvetenskap.
Högskolan i Gävle
801 76 Gävle
Telefon: xxxxxxxx
E-mail: xxx@xxxxx

Bilaga 2

Intervjufrågor till förskollärare:

1. Hur ser du på barnet att det är intresserat av läsning och skrivning?
1. Vad gör du för att fånga o möta barnens intresse för läsning och skrivning?
2. Hur ser du till att alla barn är delaktiga i läs o skrivkulturen?
3. Hur synliggör du barnens intresse för skriftspråk för barnen själva, föräldrar och verksamheten?
4. Efter läroplanens revidering 2010 har förskollärarna ett tydligare ansvar för barnens förutsättningar för lärande. Ser du någon skillnad på din roll efter revideringen av 1998 års läroplan?
5. Vilket år var du utexaminerad förskollärare?
6. Har du läst förskolelyftets kurs ”*Barns litteracitet och matematiska gestaltande*”?
7. I sådana fall; vad betyder förskolelyftet för dig?
8. Betyder förskolelyftet något för den förskola där du är verksam?
9. Är det något mer du vill tillägga?